

Karsai László

A „beözönlők”

**Magyar politikusok az idegenekről, migránsokról,
menekülőkről, 1861–1944**

Bölcs és levéltáros nagynénémtől hallottam jó pár évtizede a tudományos kutatás és publikálás egyik fő szabályát: anyaggyűjtést befejezni, előszóban védekezni. Már az anyaggyűjtést jókora önkorlátozással kezdem: az Országgyűlési Könyvtár honlapján a keresőprogramba csak egyetlen szótörédeket írtam be: „beözönl”, két csillag között, hogy bármilyen raggal és szókörnyezetben is forduljon elő, megtalálja. 834 esetben használták a Főrendi- és a Felsőházban, a Nemzetgyűlésben és a Képviselőházban, illetve fordult elő ez a szó a különféle parlamenti irományokban. Nemcsak emberek, idegenek özönlöttek be szép hazánkba, hanem féltették honatyáink piacunkat többek között az olasz bortól, a külföldi iparcikkektől, a pilseni sörtől, a luxusautóktól, a külföldi tőkétől és a honpolgárokat a nyugati eszmeáramlatoktól is. A legtöbbször, 410-szer 1861-től 1918-ig használták ezt a szót, és 147-szer az 1927-től 1944-ig terjedő időszakban. Figyelmemet, már csak az ünnepelt és az ő kutatási területe iránti tiszteletből is, elsősorban azokra az esetekre fordítottam, ahol zsidók beözönléséről volt szó.

Történelmünk bővelkedik legendákban, makacsul meggyökerezett tévedésekben. Ilyen mítosz az, hogy az 1880-as években az oroszországi pogromok elől és miatt száz- és száz-

ezrével menekültek a zsidók Magyarországra. Volt olyan képviselő, aki egyszerűen lehetetlennek vélte, hogy 100 év alatt 650 000-re nőjön a zsidók száma, miközben a „*magyar fajnak valóságos önvédelmi harcot kell vívnia köröskörül a hazában a nemzetiségek között*”. A neves természettudós, Herman Ottó, függetlenségi párti képviselő, a hályogkovács magabiztosságával szögezte le, hogy „*József császár idejében Magyarország zsidósága 25 000 főnyi volt, és ma a 700 000-t megközelíti. Nem tagadható t. ház, hogy e számnak ekkorára való növekedése nem a belszoportulat folytán jött létre*”. Fehér hollónak számított a korban, de még napjainkban is Drózdny Győző, aki 1939 tavaszán, egyébként semmiféle feltűnést sem keltve, a második zsidótörvény vitájában kimondta, hogy: „*...a statisztika szerint 1870 óta nem emelkedett a zsidó bevándorlás*”.

Nemcsak az 1880-as évek elején, hanem hosszú évtizedekkel később, sőt napjainkban is – és nem csak az antiszemiták – ezt egyszerűen ne hiszik el, nem tudják. Annak ellenére, hogy már 1922-ben nem kisebb szak tekintély, mint a KSH akkori akadémikus elnöke, az ismert antiszemita Kovács Alajos nagy tanulmányban mutatta ki, hogy a 19. század utolsó harmadától minden évben egyre több zsidó vándorol ki tőlünk, mint

ahány ide érkezik. Még pontosabban: a friss, új bevándorlók, menekülők döntő többsége hosszabb, de inkább rövidebb idő után elhagyja a Kárpát-medencét, megy Nyugat-Európába és főleg Amerikába. A kérdésre, hogy akkor hogyan nőhetett meg izraelita honfitársaink száma a II. József korában becsült néhány tízezerről 1910-re 950 000-re, egyszerű a szakszerű válasz: az életszínvonal emelkedésével, az egészségügyi viszonyok javulásával. A polgárosodottabb rétegekhez tartozó zsidók körében magasabb volt az átlagéletkor, kisebb a gyermekhalandóság, mint a szegényebb paraszti és munkásrétegek körében, ráadásul nagyobb volt az átlagos gyerekszámuk is, főleg az ortodox családoknál.

Az átlagember és átlagpolitikus viszont nem olvasta és ma sem olvassa a szakirodalmat, jobban hisz a saját szemének, mint holmi statisztikusnak. Így járt el Komlóssy Ferenc, aki a belügyminiszterhez intézett interpellációjában 1885 tavaszán arra hivatkozott, hogy a pályaudvarokon körülnézett, és másutt is tapasztalja, hogy mindenütt kaftános, piszkos alakok nyüzsögnek. A liberális Helfy Ignác, Kossuth Lajos barátja és levelező-társa, valamint a zsidó nagytőkések, Wahrmann Mór is attól félt, hogy a galíciai zsidók beözönlése a régóta itt élő zsidók magyarosodási „processusát” megzavarhatja, tehát biztosították a kormányt, hogy a magyar zsidók a külföldi zsidók tömeges bevándorlásának megakadályozását támogatni fogják.

1911 őszén volt olyan képviselő, Szmrecsányi György, aki állítólag a rendőrségtől kapott adatok alapján azt állította, hogy 1906-ban egyedül Budapestre 14 000 zsidó vándorolt be. Hock János az 1906-os statisztikai évkönyvben ellenőrizte az adatokat, és rájött, hogy Szmrecsányi a Galáciából Budapestre bevándoroltakat mind zsidónak számolta, pedig a

valóságban izraelita vallású csak 1060 volt közöttük, katolikus viszont 4255 fő. Hock még hozzátette: „*A galíciai bevándorlottak legnagyobb része Kőbányán dolgozik a téglagyárban, szegény munkások, kevés fizetéssel járó dolgot végeznek, úgy, hogy arra nem is vállalkozik magyar munkás, hanem Galáciából jönnek be szegény emberek. Ezek az én híveim, és nem engedem a zsidó rabbinushoz áttereltetni őket.*”

Herman Ottó is az Oroszországból kiülőzöttek befogadása ellen volt. Annak ellenére, hogy ő legalább azt tudta, hogy Amerika a kiülőzött zsidók előtt megnyitotta határait. Tisza Kálmán miniszterelnökként és belügyminiszterként, de főleg és elsősorban szabadelvű politikusként vitába szállt Hermannel. Rámutatott, hogy azzal, hogy a képviselő „*okvetlenül*” vissza akarja utasítani a menekülőket, és „*cordont*” javasol, azt mondja, hogy azt, akit „*a mindnyájok által elítélt barbár módon tűzzel-vassal hazájából kiűzetett, puskatásával, vagy szuronyhegyével visszaverjük. Ez a cordon jelentősége, ha erre hivatkoznak.*” Arra is felhívta a figyelmet, hogy az „*a cordon temérek pénzbe kerül, az hónapokon át milliókba kerül*”. Csaknem három évtizeddel később egy másik antiszemita képviselő, Huszár Károly többször és nyomatékosan kérte a belügyminisztert, tegyen meg mindent, hogy a zsidók bevándorlását megakadályozza. Ő is tudta, és ki is mondta, hogy „*...nem lehet vaskapukkal elzárni az ország határait*”, de legalább azt el akarta érni, hogy a „*máshonnan kisépért*” nép, melynek tagjai saját kilétéről „*sem okmány útján, sem más úton fölvilágosítás adni nem tud és nem akar*”, Magyarországra ne jöhessen be.

Az antiszemita mozgalom és párt vezére, Istóczy Győző nem kertelt: ahol mások pogromokat, száz- és száz- ezrek nyomorát, menekülését látták,

ott ő azt ünnepelte, hogy az „orosz és lengyel nép elérkezettnek látta az időt arra, hogy” azokat a társadalmi és közgazdasági „békókat”, amelyekbe az ottani 3-4 millió főnyi zsidóság őket verte, szétzúzza. Tisztogatásról beszélt, mint a jó gazda, aki a házát szabadítja meg a „paraziták”-tól.

Megoldási javaslatokban nem volt hiány már az 1880-as évek közepén sem. Abban nagyjából nemzeti egység volt, hogy a „galíciánerekre” nincs szükség. Még Irányi Dániel is, aki keményen bírálta az antiszemita képviselőtársait, és leszögezte, hogy az emberiség és a nemzetközi jog azt kívánja, hogy emberségesen fogadjuk a menekülőket, ám hozzátette: az ő megmaradásukat, letelepülésüket nem óhajtja, mert már sok, „a soknál is több van e hazában” belőlük.

A korszak antiszemita politikusai gyakran ki sem mondták a „zsidó”, vagy az „izraelita” szót, mindenki tudta, kire gondolt például Buzáth Ferenc, amikor 1900 februárjában „beözönlött kalmár nép”-ről beszélt, akik mindenkit megvesztegetnek, megfenyegetnek, rabolnak, fosztogatnak, gyűjtogatnak, ölnek. Az első világháború előtti években azután már elég volt „sáskarajt” mondani, „kulturálatlan, pizsokban járó” népről beszélni, mindenki értette, hogy a zsidók teszik „bűntanyává” a Felvidéket a „legfurcsább erkölcsi felfogással”, mert kizárólag „parazitásgból akarják magukat fenntartani”. Ritkán próbáltak a képviselők a zsidók állítólagos beözönléséről úgy értekezni, hogy európai vagy még tágabb perspektívából szemlélték volna témájukat. A kivételek egyike volt Werner Gyula, a Szabadelvű Párt képviselője, aki „hazánk nyomorúságának” okait elemezve kitért az „idegen világrészekre, hol őserdők módjára irtják és pusztítják a fekete és rézbőrű emberiséget, folyik a fajok mérkőzése és elkeseredett küzdelme Írlandban, hol az utolsó félszázad

alatt egymillió ír múlt ki éhhalállal és hárommillió ír vette kezébe a vándorbotot.” Megemlítette Franciaországot is, ahol megakadályozzák a bevándorlást, megnehezítik az állandó letelepedést, rendszeres a tömeges kiutasítások alkalmazása. A képviselő szerint is Amerika az „öntudatosabb faji politika ösvényére lépett”.

Kálmán Károly akadémikus, zalai képviselő csak azt nehezményezte, hogy a pénzügyigazgatóságok „az italmérés, vagy dohányeladási engedély tekintetében a kereszény szövetkezetek iránt még annyi előzékenységet sem mutatnak, mint amennyit a Galíciából beözönlő új honfoglalók iránt tanúsítanak”.

1902 végén a „külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról” címmel készült törvényjavaslat, amelynek „indokolása” bevezetőjében megállapítják, hogy „a külföldiek annak az országnak a törvényeit kevésbé ismerik, ahhoz őket benső kötelék nem fűzi... ennek törvényein magukat túltenni” igyekeznek, gyakran hazájuk büntető igazságszolgáltatása előtt menekülnek. Ismét másokat a „nyomor úz el házi tűzhelyüktől”, ezáltal viszont az „ország régi lakóinak kereseti viszonyait rontják”.

Széll Kálmán törvényjavaslata a községi letelepedés szabályainak szigorításával próbálkozott. Igazán nem tekinthető elrettentőnek az a módosító javaslat sem, amelynek értelmében 100 koronáról 200-ra emelték azok pénzbüntetésének maximumát, akik külföldieket magánlakásukon rejtettek el. Rövid idő múltán Széll miniszterelnök már jobbról készült antiszemita ellenzékét „előzni”. A bevándorlás elleni rendszabályok közé akarta iktatni a házkutatás szabadságát minden gyanús esetben. Ha nem lehet szabadon, főleg jogi korlátozások nélkül bárki gyanús elemnek a házát, lakását átkutatni, akkor Széll szerint: „Először itt megszáll az az ember, azután

*elhozza a családját, elhozza a hozzátartozóit s egyszerre csak így megsza-
porodik a községben, úgy, hogy senki
sem tudja, hogy honnan jött.” A fő
cél, mondta a miniszterelnök, hogy:
„az országot megmentsem azoktól a
bevándorlóktól, akik bele nem asszi-
milálódnak, akik bele nem valók.”*

A sokféle baj, kár, nemzetrontás között, amit úgymond a hozzánk be-
özönlő zsidók okoznak, viszonylag
ritkán merült fel, hogy ők egyben
mindenféle veszedelmes, felforgató
tanoknak a magvait is el szokták
hinteni. Báró Solymossy Ödön sza-
badelvű politikus felszólította az „ál-
lamkormányt”, hogy teljes szigorral,
éber figyelemmel járjon el, derítse ki,
mi a jövevények célja. *„Hogy nem
csak azért akarnak-e bejönni, hogy itt
mindenféle veszedelmes tanoknak a
magvait hintsék el... hogy annál
könyebben állhassanak útjában, ti-
tokban a magyar nemzeti eszme erő-
sítésének?”* Az országos helyzetet
Hencz Károly keresztény nemzeti
képviselő már tragikusan reményte-
lennek látta. *„Az összes magyaror-
szági produktív pályákat úgyszólván
már zsidók töltötték be, a magyarság
leszora a közigazgatás terére, végre-
hajtja azt, mit ők kodifikálnak”* – je-
lentette ki, majd *„élénk derűtség”*-et
keltve javasolta, hogy vezessék be a
női numerus clausus mintájára a zsi-
dó numerus clausust. Hencz képvise-
lőt annak ellenére kinevették képv-
selőtársai, hogy egyébként pontos
adatai szerint ekkor a budapesti
egyetemen a hallgatóknak kb. 42
százaléka volt keresztény és 35,39
százalékuk zsidó. Akkor az ország
házában nem valószínű, hogy bárki
arra gondolt volna, hogy alig 13 év
múlva ötletéből az első világháború
utáni Európa első antiszemita törvé-
nye lesz.

Az első világháború idején azután
valóban volt menekültáradat. A hadi
események következében Galíciából
Ausztriába és Magyarországra nagy

tömegek menekültek, és mint Ugron
Gábor megállapította, a hatóságok,
*„...a kormányok nem voltak hozzá-
szokva ahhoz, hogy ilyen nagy mene-
kültő tömegeket helyezzenek el; bizo-
nyos kapkodás történt az elhelyezésük
körül... a Galíciából bejövő tömege-
ket útközben s a letelepülésük helyén
inzultálták az egész vonalon. Az álla-
mi barakkokban kínzásoknak voltak
kitéve. A hadimunkára való alkalma-
zás volt az első dolog... amire gondol-
tak a hatóságok.”* Ezzel szemben az
emberek Ugron szerint gyönyörűen
viselkedtek. Azonnal a menekültek
segítségére siettek, minden bürokra-
tizmus nélkül rögtön segínyt nyújtot-
tak, a kezdeményező pedig *„Az Est”*
liberális újság volt.

Budaváry László keresztény nem-
zeti politikus már a választójogot is
meg akarta vonni a *„nem magyarok-
tól”*, azoktól, akik *„ide beözönlöttek,
ha talán tíz évvel ezelőtt is”*. Buda-
váry *„feltárta”*, miért van, és miért
erősödik az antiszemitaizmus: *„... en-
nek fejlesztői, felfokozói éppen azok a
semitarétegek, amelyek még ma sem
tudják a nemzet érdekeit megérteni,
és ma sem tudják, de nem is akarják
a maguk erejét a nemzet ügyének
szolgálatába állítani.”* A zsidók szá-
mos bűne között sorolta fel Kiss
Menyhért párton kívüli képviselő,
hogy Lechner [Ödön] tönkretette
nemzetközi, kozmopolita épületeivel
Budapestet, elzsidósította a várost,
ugyanúgy, ahogy Szomor [Dezső] a
budapesti magyar nyelvet.

Az 1920-as években már axióma-
ként emlegették a Képviselőházban,
hogy a zsidók kommunisták. Szily
Kálmán, a József Műegyetem rekto-
ra, miközben vadul védte a Felsőház-
ban a numerus clausust, Mussolinit
egyebek között azért ünnepelte,
mert az olasz diktátor úgymond
megmentette hazáját a bolsevizmus-
tól, értsd: a zsidók uralmától.

A kommunisták és a zsidók azono-
sításának ősi hagyományát követte

1933 márciusában gróf Széchenyi Aladár, a Felsőház tagja egy lépéssel még tovább ment. Nem voltak pontos információi, de azért nagyon valószínűnek tartotta, hogy *„ennek a vörös patkányhadnak egy része útban van ide Budapest felé”*. A gróf úr érdeklődött, hogy minderről van-e tudomása a belügyminiszternek, és mit tesz azért, hogy a német birodalomból menekülő kommunisták Magyarország határait át ne léphessék. Keresztes-Fischer Ferenc a Felsőházat és az interpelláló képviselőt is nagyon megnyugtató választ adott: már megtették a preventív intézkedéseket, hogy a németországi *„nacionális irányú megmozdulás”* (értsd: a nemzetiszocialista diktatúra kiépülése) következtében az *„állami és társadalmi rendre nézve veszélyes elemeknek beözönlése vagy beszivárgása”* ne következzen be. Az intézkedések részleteiről nagy titokzatosan nem volt hajlandó részleteket elárulni, csak annyit mondott, hogy *„különösen szoros összeköttetésben állok a berlini rendőrséggel is”*.

Teleki Pál miniszterelnök történelmi visszatekintésében utalt arra, hogy ő már mindjárt a világháború után kérte a zsidóságot, hogy *„maga vessen gátat a folytonos keleti beözönlésnek”*. Teleki nyilván arra gondolt, azt hitte, hogy volt (van) egy zsidó világkormány, annak magyarországi képviselőinek kellett volna szólniuk, és azonnal leáll a zsidó beözönlés Magyarországra.

Az 1939. IV. tc. vitájában Müller Antal kormánypárti képviselő büszkén említette meg, hogy a numerus clausus törvény volt Európa első fajvédelmi törvénye. Most a legsürgősebb teendőnek a beözönlés elleni legszigorúbb védelem életbe léptetését gondolta és javasolta. Úttörő módon Müller javasolta a keresztény-zsidó házasságok megakadályozását is, két évvel megelőzve ezzel a magyar törvényhozók többségét. Bródy

Ernő, ahogy ma óvatoskodva, finomkodva mondani szokták, *„érintettként”,* vagyis liberális zsidó polgárként nagyon jól látta, hogy 1939 tavaszán: *„... itt természetesen, tudatosan, rosszhiszeműen, valótlan adatok alapján, bizonyítékok nélküli állításokkal akarják a becsületes, rendes, produktív zsidó vallású magyarokat tönkretenni, földönfutóvá tenni”*. Bródynak az akkor már jó fél éve a szegedi Csillagbörtönben ülő nyilasvezér Szálasi Ferenc helyettese, Hubay Kálmán válaszolt. Ő egyszerűen rossznak nevezte a törvényjavaslatot. Mint mondta, ő csak *„csendes derűvel”* szemléli a kormány törvényjavaslatát, mivel ők, mármint a nyilasok, már egy évvel ezelőtt megmondták, hogy az első zsidótörvény, a maga 20 százalékos arányszámával rossz. Most lám, ezt a kormány is belátja, tehát: *„...néha az átkos szélsőségesek oldaláról is jöhetnek megszívlelendő gondolatok, és hogy semmi esetre sem vagyunk államfelforgatók akkor, amikor fél évvel hamarabb ismerjük fel azokat a szükségleteket, amelyeket a t. túloldal fél esztendő múlva törvényjavaslatban óhajt kiélegeteni”*.

1939 júniusában, amikor Kárpátalja visszafoglalását ünnepelte a Képviselőház, Meskó Zoltán, az ülésterem szélsőbaloldalán helyet foglaló csaknem félszáz nyilas és más szélsőjobboldali képviselőtársa derűtlenségét kiváltva, ekkor közbekiabált: *„Ciánozni kell ott alaposan!”* Meskó nyilván nem is gondolhatott a gázkamrákra, ő *„csak”* minden eszközzel, akár ciánnal is kiirtható élődsi lényeknek, tetveknek, poloskáknak, patkányoknak tartotta a zsidókat. Más kérdés, hogy azok is pontosan így gondolkoztak, akik néhány év múlva a haláltáborokat kitervelték és működtetni kezdték.

Egy hónappal a második világháború előtt, amikor az új állampolgársági törvényről vitáztak a Képviselő-

házban, Malasits Géza szociáldemokrata képviselő azért bírálta a javaslatot, mert hontalanná teszi azokat, akik tíz évnél tovább tartózkodnak külföldön. Az ő szenvedéseiket látva, tette hozzá: „...*mégis csak összeszorul az ember szíve és vágyódik egy olyan korszak után, amikor ez a kegyetlenség, ez az embertelenség már csak rossz álom lesz*”.

A mai revizionista történészek jobb ügyszó méltó buzgalommal próbálják talán saját magukkal is elhittetni, hogy Magyarországon Horthy Miklóstól a legkisebb falusi csendőrig senki semmit sem tudott arról, hogy mi történik a zsidókkal a környező országokban. Itt és most nincs módom ezzel a teljesen alaptalan, tényekkel és diplomáciai jelentésekkel, sőt akár a korabeli napisajtóból vett idézetekkel is könnyen cáfolható állítással foglalkozni. Csak megjegyzem, hogy a nyilas Maróthy Károly biztosan nem tartozott a naiv, a nációk „végső megoldásáról” még csak nem is hallott képviselők közé. Ő már 1942 tavaszán tudta, hogy a szlovákiai zsidókat a németek által megszállt lengyel területekre deportálják. Interpellációjában azt kérdezte a belügyminisztertől, tudja-e, hogy a szlovákiai zsidók tömeges beszívárgása Magyarországra 1942 márciusában elkezdődött. Szerinte azóta nagy méreteket öltött az embercsempészet, az okmányhamisítás.

Baky László akkor még nem a zsidók deportálását Eichmann-nal együtt lelkesen szervező, irányító belügyi államtitkárként, csak a Magyar Megújulás Nemzeti Szocialista Pártszövetség parlamenti vezérszónokaként szólította fel a honvédelmi és a belügyminisztert arra, hogy mivel háborúban állunk, gátolják meg a zsidók beözönlését. Szerinte: „*Sajnos, valamennyi szomszédos államból folyik nem a beszívárgás, hanem a beözönlés. Kivétel*

nélkül minden egyes államban, amelyel szomszédosak vagyunk, külön kezeseti forrás ma az, hogy a zsidókat átcsempészik Magyarországra.” Baky már attól rettegett, hogy ha ez így megy tovább, akkor „...*a végén az egész országból egy gettó lesz*”. Azt persze senki sem merte vagy akarta fölvetni, hogy miért próbálnak Magyarországra menekülni a Nagynémet Birodalomból, a Cseh–Morva Protektorátusból, Szlovákiából, Lengyelországból, Romániából, Horvátországból és Szerbiából a zsidók. A képviselők is jól tudták, hogy a halál elől menekülnek, de ezzel túlnyomó többségük egyáltalán nem törődött.

Zárszó helyett. Úgy vélem, hiba csak az 1920-as, sőt, az 1938 utáni „zsidótörvényes”, nyílt, jogfosztással, elszegényítéssel járó antiszemitizmust a magyar holokauszt közvetlen előzményének tekinteni. Nem, már a zsidó–magyar együttélés „aranykorában” gyökerezik az a hatalmas fa, melynek mérgező gyümölcseit 1944-ben szedik majd le. Nyilvánvaló, hogy nem az volt a „baj”, hogy száz- és százzezreivel vándoroltak, „özönlöttek” volna Magyarországra a zsidók, hanem az, hogy a már itt lévők egy része túl sikeres, túl gazdag, túl híres és befolyásos lett. Komoróczy Géza magyar zsidó történeti szöveggyűjteményében egy helyen Mikszáth Kálmánra hivatkozva azt írja, hogy Wahrman Mór az Oroszországból a pogromok elől menekülő zsidók befogadásával foglalkozó vitában Istóczy Győzöt „ganéjtrágyának” nevezte. Ennek ellenére Wahrman Mór is, mint fentebb említettem, a már az országban lévő zsidók jól haladó elmagyarosodását féltve, nem pártolta nagyobb tömeg, legfeljebb egyes emberek, egy-egy család befogadását. Ám beszédében Istóczyt egyszer sem nevezte ganéjtrágyának, bár ő is és mai utódai is megérdemelnék.